

Tale til Det Danske Kriminalakademis 40 års jubilæum Krimimessen 2026

En mørk og stormfuld aften for snart 40 år siden mødtes en gruppe hårdkogte mænd og kvinder i et kælderlokale fyldt med bøger. Det kan lyde skummelt, og det var det måske også. Der var utvivlsomt både øl, whisky og smøger til alle tilstedeværende, der alle havde en hobby, der ikke nødvendigvis tålte dagens lys: de elskede kriminalromaner.

I en tid, hvor kriminalromaner primært blev nævnt i forbindelse med enten fordummelse og fordærvelse af ungdommen eller en let skyldplaget tur i sommerhus med en slidt paperback, var der noget næsten eventyrligt over at mødes og tale om den forkætrede litterære form. Selskabet bød på – og jeg citerer en af de tilstedeværende – en verbal kamp imellem ”Den klassiske detektivromans trofaste riddere og hårdkogthedens aficionados, der bliver gun crazy ved navne som Agatha Christie og Maria Lang.”

Mellem deltagerne var blandt andet en kvinde, der med sin blotte tilstedeværelse mindede om, at der var en, hvad skal vi kalde det? - I dag ville vi måske sige ”en tredje vej” for krimien, nemlig den samfundsaktuelle og ditto -kritiske. Svenske Maj Sjöwall var i den periode bosat i København, og den serie, hun og hendes ægtefælle Per Wahlöö lidt mere end ti år tidligere havde afsluttet, var blevet en særlig skandinavisk måde at skrive kriminallitteratur på. Mindre romantisk end såvel den hårdkogte som den klassiske detektivroman, men til gengæld stærkt samfundsaktuel. I en politisk rygende varm tid, og måske særlig med mordet på den svenske statsminister Olof Palme samme år som dette sagnomspundne kældermøde (og det endnu uopklarede Palmemord har man naturligvis kunnet høre mere om denne weekend på messen), følte krimien pludselig som en uomgængelig måde at skrive om verden på, og det var næppe tilfældigt, at svenskerne med en vis ret i en længere årrække kunne betragte sig selv som førende på krimifeltet.

40 år er lang tid, og det er ikke længere nødvendigt at holde sin krimiinteresse ved lige ved skumle møder i kældre. Dengang var bibliotekerne skeptiske over for at indkøbe krimier, i dag står vi her til krimimesse arrangeret af et folkebibliotek. Ganske vist er skotterne mellem høj- og lavkultur stadig tætte, men de har konstant taget vand ind i de sidste fire årtier.

Faktisk er det gået over stok og sten i de 40 år. I 1980’erne flyttede kvinderne ud af den klassiske krimi og hjemmевant ind i den hårdkogte, særligt i USA, hvor kvinder som Marcia Muller, Sara Paretsky og Sue Grafton viste, at de kvindelige helte også kunne slå på tæven og tilmed se på verden med et ganske andet blik end Philip Marlowes. 1990’erne kom med opbrud i verden og masser af optimisme, men den politiske thriller vidste bedre: historien er langt fra slut, den er bare i forandring. Danskerne excellerede i thrilleren med navne som Jan Stage og Leif Davidsen, der – som alle ved – er still going strong og netop har skrevet en ny bog om det Rusland, der ikke blev den demokratiske drøm, de mest optimistiske af os tillod os selv at tro på dengang.

Med 1990'erne kom også så småt en ny æra for tv-krimien, der blev taget mere alvorligt end tidligere. Budgetterne voksede, og det samme gjorde kvaliteten. *Poirot* og *Morse* kunne køre sideløbende med *Beck* og *Rejseholdet*, og grundlaget blev lagt for den senere danske tv-eksportsucces med *Forbrydelsen*, *Broen* og *Kastanjemanden*, blandt mange andre.

Verden var som sagt i opbrud, og det gjaldt også bogverdenen. Med det nye årtusind fik danskerne frie bogpriser, og bøger kunne forhandles i supermarkedet, på køl ved siden af mælken. Bibliotekerne var for længst kommet sig over deres krimiforskrækkelse, og krimibølgen ramte os; man kan vel på det nærmeste tale om en tsunami af kriminalitteratur. Udtryk som femikrimi, nordic noir og Krimimesse i Horsens blev hverdagsudtryk. Vi gik på byvandring i Ystad i hælene på Kurt Wallander eller i Oslo i Harry Holes fodspor. Vi lærte om den fagre nye digitale verdens muligheder af hævn gudinden Lisbeth Salander, der mere end nogen anden gjorde krimien cool. Hun fik mange efterfølgere, og det let patroniserende femi foran krimi forsvandt igen.

Krimigenrens spraglede mangfoldighed er for alvor i spil i disse år, hvor tsunamien er skrumpet en kende og blevet til en almindelig, kraftig bølge og stabil brænding. Hyggekrimierne står side om side med politiromaner, detektivhistorier og journalistfortællinger, indimellem sniger der sig endda et enkelt overnaturligt element ind, og ingen af os griber efter vores revolver af den grund. Krimien fortæller os om verden, men den tilbyder også en respit fra hverdagen, et sted man kan flygte hen sammen med sin favorithovedperson.

Men virkeligheden kan man ikke helt lukke ude: True crime er her, der og alle vegne. Historiske sager, efterforskende journalistik, aktuelle sager. For mange af os begyndte det med de inciterende toner fra intromusikken til podcasten *Serial*. Jeg vil vove at påstå, at produktiviteten på adskillige arbejdspladser faldt, hver gang der kom et nyt afsnit, for det var uimodståeligt at spekulere og gætte med på spørgsmålet om skyld og uskyld. På internationalt plan blev podcasten mediet for at grave i nye som gamle kriminalsager.

Og det er ikke alene true crime, der lyttes til. De seneste års største kriminybrud er måske mindre indholdet end det er formen. Lydbogen er vokset eksplosivt, og det gælder især i genrelitteraturen, herunder også krimien. Der lyttes som aldrig før. Lydbogen er et medie, men med mediet forandrer indholdet sig måske også. Det er nemlig ikke alene allerede skrevne bøger, der bliver indlæst, der skrives også direkte til lyd. Som i krimiens spæde barndom, hvor forfattere som Arthur Conan Doyle skrev føljetonromaner til tidsskrifter og først senere udgav dem som bøger, skriver forfatterne i dag deres historier som lydbøger, der så i nogle tilfælde senere udkommer som det, vi i dag er nødt til at omtale som 'papirbog'. Det vil de næste her på scenen tale meget mere om.

Så gik der 40 år – lad os se, hvad der sker de næste 40, men først og fremmest, hvad der sker den næste halve time på scenen her i Trykkeriet.